ANALIZA CONTRASTIVĂ – ACTUALITATE ȘI RELEVANȚĂ ÎN PREDAREA LIMBII ROMÂNE CA LIMBĂ STRĂINĂ ÎN ARMENIA

NICOLAE ADRIAN HENȚ
Universitatea Carolină din Praga

Rezumat. Când te decizi să înveți o limbă străină, fie într-un cadru organizat, fie în alte contexte, poți fi sigur de un lucru: o să faci greșeli. Vei fi confruntat cu greșeala la început, pe parcurs sau chiar după finalizarea studiului, greșeli de care ești conștient și pe care le vei corecta sau greșeli pe care nici nu le realizezi și a căror sursă nu o cunoști. Eroarea în studierea unei limbi străine este certitudinea care uneori descurajează, alteori ambiționează, o problemă mereu actuală, care a reprezentat de secole punctul de plecare în analiza procesului de achiziție a unei limbi străine, pe lângă rolul esențial pe care îl are în sistemul de feedback al predării-învățării. Privită în ansamblu, istoria, nu foarte lungă, a lingvisticii contrastive se traduce printr-un efort susținut de a-și trasa o identitate bine definită în ansamblul vast al științelor limbii. Lingvistica contrastivă implică, grosso modo, o comparație teoretică, sistematică și sincronică între două sau mai multe limbi, înrudite sau nu, tipologic asemănătoare sau diferite. Acest articol își propune să abordeze selectiv probleme circumscise lingvisticii contrastiv-tipologice, presupunând examinarea noțiunilor de comparare sincronică, echivalență cu scopul de a determina izomorfismul, respectiv alomorfismul celor două limbi și identificarea unor metode, structuri relevante pentru un demers didactic coerent, profund, ancorat în limba vorbită, circular și eficient. Urmând traseul analizei contrastive lucrarea punctează, cu exemple, o serie de diferențe între limbile armeană și română, variind de la lipsa categoriei gramaticale a genului la substantive, de la faptul că unele cuvinte din cele două limbi aparțin unor părți de vorbire diferite, până la folosirea în contexte gramaticale diferite a articolelor hotărâte și nehotărâte.

Cuvinte cheie: analiză contrastivă, didactică, armeană, română, AL.

Abstract. This paper is intended to present alternative landmarks in teaching Romanian to Armenian language speakers who do not have another language support in learning. One of the oldest existing languages, an independent branch of the Indo-European languages, Armenian has its own alphabet with more letters than the Romanian one and it is not completely a phonetic language.

Following the pattern of contrastive analysis, this paper points out, with concrete examples, a series of structural differences and similarities between the two languages, ranging from the lack of grammatical category in nouns, from the fact that some words belong to different parts of speech in Armenian as compared to Romanian, to the use in different grammatical contexts of the definite and indefinite article.

The paper also outlines some similarities between the two languages, such as the phonemic awareness, the consonants and fricative consonant clusters, mid central closed vowels (ă,â), the non-syllabic (glide) „j” similar to the one existing in Armenian as it occurs in limited contexts.

The issues related to morphology and syntax comprise only those aspects that are relevant and may arise difficulties in learning Romanian. The similarities include the rich nominal and verbal flexion, marked by numerous alternations, the so called „border word classes” with a fluctuant flexion, the regular structure of the numerals and their formation, the definite article that occurs in the end like in Romanian. Among the differences the most relevant are: the specific regime of the grammatical gender of the nouns, the present subjunctive (future in Armenian), with different grammatical inflection for each person; the „future compulsive tense”, expressed by the modal verb „petq e” plus the future subjunctive, the occurrence of the ablative, locative, or instrumental case. The paper proves that the pattern of contrastive analysis is both efficient and necessary in this particular didactic approach.

Keywords: *contrastive analysis, didactics, Armenian, Romanian, SLA.*

Privită în ansamblu, istoria, nu foarte lungă, a lingvisticii contrastive se traduce printr-un efort susținut de a-și trasa o identitate bine definită în ansamblul vast al științelor limbii. Lingvistica contrastivă implică, grosso modo, o comparație teoretică, sistematică și sincronică între două sau mai multe limbi, înrudite sau nu, tipologic asemănătoare sau diferite. Krzesowski (1990: 76) susține că analiza contrastivă presupune compararea sincronică și aplicată a celor cinci nivele ale limbii, urmărind mai ales „notarea și descrierea similitudinilor și diferențelor dintre limbi decât gruparea lor genetică și tipologică”.

În anii '50-'60, majoritatea lingviștilor recunoșteau lingvistica contrastivă ca ramură a lingvisticii aplicate. Studiul lui Charles Fries, *Teaching and Learning English as a Second Language* este considerat o piatră de hotar în recunoașterea teritoriului lingvisticii contrastive ca subramură a lingvisticii: „the most efficient materials are those that are based upon a scientific description of the language to be learned, carefully compared with a parallel description of the native language of the learner” (Fries, 1945: 176). Un pas important în trasarea granițelor lingvisticii contrastive și reconsiderarea aportului acesteia în învățarea limbilor străine (binomul limbă maternă-limbă țintă) îl constituie cercetarea lui Robert Lado din 1957, *Linguistics across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*, un studiu fundamental de lingvistică contrastivă structuralistă: „We can predict and describe the patterns that will cause difficulty in learning and those that will not cause difficulty, by comparing systematically the language and culture to be learned with the native language and culture of the student” (Lado, 1957: 43)

Această direcție care mută accentul de pe simpla comparare a fonologiei, a morfologiei, a sintaxei și a lexicului pe analiza discursului ca sistem structural

contextualizat (pragmatică, stilistică, sociolingvistică) este continuată de Filmore, *Remarks on Contrastive Pragmatics*, și Ulla Connor, *Contrastive Rhetoric: Cross-Cultural Aspects of Second Language Writing*. Este necesar să amintim și de influențele descriptivismului american (Sapir, Bloomfield), ale structuralismului european (Bally, 1932) și de rolul cercetărilor fonologice realizate de lingviștii de la Praga.

În Europa, cercetările de lingvistică contrastivă au produs un corpus de studii comparative între diferite perechi de limbi, care a constituit baza de formare a cercetărilor în domeniul achiziției limbilor străine (Second Language Acquisition – SLA). Amintim aici proiectele majore bazate pe contrastivitate: între poloneză și engleză (coordonat de Jacek Fisiak, 1973), germană și engleză (PAKS, coordonator Gerhard Nickel, 1971), sau engleză și sârbo-croată (Filipovic, 1971). În același context trebuie amintite și următoarele cercetări: Filip Devos, de Munynck, van Herreweghe *Nederlands, Frans en Engels in contrast* (1991; 1992); Marlis Hellinger, *Contrastive Sociolinguistics* (1996); James Carl, *Contrastive Analysis* (1980); Anna Wierzbicka, *Cross-Cultural Pragmatics* (1992).

Începând cu anii '70, tot mai mulți lingviști pun la îndoială eficiența analizei contrastive în SLA. Cei mai mulți (Corder, 1975; Newmark, 1968; Selinker, 1972) pornesc de la premisa că diferențele majore între două idiomuri nu creează neapărat dificultăți în învățarea unei limbi, ci, dimpotrivă, fenomenele minore, slab contrastante, acționează ca factori care împiedică însușirea unei limbi. Selinker (1972: 87) aduce în discuție un „sistem lingvistic autonom”, interlanguage, „an idiolect that has been developed by a learner of a second language which preserves some features of their first language and can also overgeneralize some L2 writing and speaking rules”. Această interlimbă se caracterizează prin „fosilizare”, „linguistic items, rules and subsystems which speakers of a particular native language will tend to keep in their interlanguage, no matter what the age of the learner or amount of explanation or instruction he receives in the target language” (Selinker, 1972: 87). Cu toate acestea, apreciem că lingvistica contrastivă a avut un rol definitoriu în dezvoltarea didacticii moderne, a traductologiei și chiar în conturarea unor aspecte ce țin de domeniul lingvisticii tipologice. Greenberg, Comrie, Konig sau Hawkins aduc în discuție interfața dintre cele două abordări: „to subsume discrete and apparently unrelated grammatical contrasts between the two languages under one overarching generalization.” (Hawkins, 1986: 120)

În secolul trecut, un punct de reper în redimensionarea teoriilor despre analiza contrastivă l-a constituit stabilirea unei mărimi relative, un „sistem corelativ”, decodat ca o limbă-etalon, „care reflectă segmentul comun din structura de profunzime a limbilor comparate”. În acest fel, alături de lingvistica contrastivă tradițională, unidirecțională, se poate constitui un al doilea tip, anume lingvistica contrastivă bidirecțională (Comrie, 1985). Se conturează astfel noua direcție în care evoluează analiza contrastivă: având în vedere

că sistemul limbilor naturale nu este unul monolitic, ci, mai cu seamă, „an orchestration of different diasystematic varieties” (Comrie, 1985), este firesc ca el să fie adaptat situațiilor pragmatice de comunicare. Înțeles astfel, raportul comunicativ între idiomuri a dus, inevitabil, la constituirea unui alt domeniu în interiorul lingvisticii contrastive, anume pragmatica contrastivă, care își propune să reconfigureze perspectiva universalistă prin urmărirea manifestării naturale a actelor dialogice, prin implicarea variabilelor socioculturale și chiar sistemele nonverbale – transfer cultural (Espagne, 1999).

În acest tumult al direcțiilor de cercetare a limbajului, s-au făcut și delimitări, credem noi, uneori forțate. Un singur exemplu, ar fi trasarea unei linii clare de demarcație între lingvistica contrastivă (știință teoretică) și analiza contrastivă (orientare exclusiv aplicată), sau între analiza contrastivă și, un termen cvasi-sinonim, analiza confruntativă, o componentă a lingvisticii comparate, care ar cerceta limbile după criterii tipologice.

Orice demers didactic în sine de predare a unei limbi străine având ca limbă suport limba maternă a subiecților învățării, este, implicit, o formă de analiză contrastivă, deoarece sunt vizate contrastele și analogiile interlingvistice, indiferent dacă fac parte din aceeași familie de limbi sau nu. În funcție de perspectiva din care este efectuată analiza, s-au conturat două procedee diferite din punctul de vedere al metodei de abordare a analizei contrastive: primul, orientat într-o singură direcție, propune realizarea demersului contrastiv fără ca analiza să se sprijine pe un termen comun de comparație, iar al doilea presupune examinarea categoriilor lingvistice într-o dublă direcție, cu sprijinul unui termen-barometru, abstract, cu valoare metalingvistică. Având în vedere caracterul didactic, aplicat al lucrării am optat pentru a doua metodă, comparând doar acele fapte lingvistice din limba armeană și română cu relevanță pentru eficientizarea învățării limbii române de către vorbitorii de limbă armeană care nu beneficiază de o altă limbă suport. Tot din rațiuni pragmatice, am acordat o mai mare atenție deosebirilor decât asemănarilor, însă nu am neglijat relevarea convergențelor care acționează ca o motivație suplimentară în învățare.

În contextul actual al globalizării, al dinamicii complexe a dezvoltării sociale și al reorientării înspre Occident, armenii au devenit tot mai conștienți de necesitatea și utilitatea învățării limbilor străine, alta decât rusa: „Learning a foreign language in which it is possible to communicate with other nations is traditionally rooted in the school syllabi and curricula of so called small nations” (Ondrakova, 2019: 109). Acest interes a crescut în ultimele decenii odată cu renunțarea la statutul limbii ruse ca limbă obligatorie în școlile de stat.

Începând cu 1991, popularitatea limbii engleze a crescut exponențial. În urma unui sondaj din 2012 a rezultat că 40% dintre armeni au cel puțin cunoștințe de bază a limbii engleze, în timp ce mai puțini de 4% au afirmat că știu limba engleză la nivel de utilizator experimentat (*The South Caucasus*

between the EU and the Eurasian Union, 2013). În anul 2008, Armenia devine stat membru asociat al Țărilor Francofone și astfel se creează tot mai multe oportunități de studiere a limbii franceze, italiene, spaniole, portugheze și, surprinzător pentru mulți, a limbii române. Université Française en Arménie, American University, Valeri Brusov University of Languages and Social Sciences, Yerevan State University oferă studenților programe de licență, masterat sau doctorat.

Studenții armeni învață limba română în context exo-lingvistic, în cadrul lectoratului de limba română de la Erevan. Universitatea „Valeri Brusov” este singura care oferă cursuri de limba română la nivel de licență, ca a doua sau a treia limbă străină, dar și cursuri opționale pentru studenții de la alte facultăți.

Date fiind contextul și finalitatea didactică a lucrării, am abordat selectiv probleme circumcise lingvisticii contrastiv-tipologice, presupunând examinarea noțiunilor de comparare sincronică, echivalență cu scopul de a determina izomorfismul, respectiv alomorfismul celor două limbi și identificarea unor metode, structuri relevante pentru un demers didactic coerent, profund, ancorat în limba vorbită, circular și eficient. Una dintre cele mai vechi limbi, ramură distinctă a familiilor limbilor indo-europene, armeană are propriul alfabet care conține mai multe litere decât alfabetul limbii române și nu este o limbă complet fonetică. Urmând traseul analizei contrastive lucrarea punctează, cu exemple, o serie de diferențe între limbile armeană și română, variind de la lipsa categoriei gramaticale a genului la substantive, de la faptul că unele cuvinte din cele două limbi aparțin unor părți de vorbire diferite, până la folosirea în contexte gramaticale diferite a articolelor hotărâte și nehotărâte. Am avut în vedere și asemănările dintre cele două limbi, cum ar fi caracterul fonematic al acestora, consoanele și grupurile consonantice dure și fricative, vocalele centrale intermediare și închise (*ă*, *î*), iotul similar celui din limba armeană prin ocurența într-un context limitat.

Problemele de morfologie și sintaxă au fost abordate doar prin reliefarea segmentelor care ridică dificultăți didactice în învățarea limbii române de către vorbitorii de limbă armeană. Există asemănări în ceea ce privește bogata flexiune nominală și verbală, marcată prin numeroase alternanțe fonetice, existența unor clase lexico-gramaticale de graniță (numerale, pronume, adverbe, interjecții) cu flexiune fluctuantă, structura regulată a numeralelor și modul de formare a acestora, articolul hotărât care se pune la sfârșitul cuvântului ca în limba română. Printre diferențe amintim: regimul specific al genului gramatical al substantivelor, conjunctivul prezent (viitor în armeană), care își schimbă forma la toate persoanele, deși terminațiile seamănă cu cele ale verbelor insuficiente, timpul compulsiv viitor, care se exprimă prin cuvântul *trebuie/ petq e* și verbul la conjunctiv viitor, existența cazurilor ablativ, locativ și instrumental. Lucrarea demonstrează că metoda analizei contrastive este una eficientă și necesară în demersul didactic amintit.

Cu unele excepții, vorbitorii nativi de limba armeană reușesc să pronunțe fidel sunetele specifice limbii române, aceasta și datorită faptului că alfabetul armean are mai multe litere decât alfabetul limbii române, cu un palier foarte diversificat de sunete: consoane și dublete consonantice oclusive, africte, lichide, atât laterale cât și vibrante, cu vocale variind de la cele închise la cele cvasi-deschise. Unele litere sau grupuri de litere au o valoare fonetică diferită în limba armeană, astfel că, în predarea limbii române transliterarea, prin comparație, contribuie la îmbunătățirea semnificativă a pronunției în cazul studenților începători. Problemele pe care le întâlnesc vorbitorii de armeană variază de la dificultatea distingerii între *ă* și *â*, pronunțarea dură a iotului final, sau o deschidere incompletă în cazul diftongilor sau a triftongilor, până la înlocuirea involuntară a unor sunete cu variantele apropiate de limba armeană: *dz* în loc de *j*, *k* aspirat sau *ch/tch* în loc de *c* și altele.

Litera *g* se pronunță la fel ca în limba română (*gură, găleată*), însă în combinațiile *ge/gi* se pronunță *ghe/ghi*: *gitem- ghitem*. Astfel, la o primă lectură, un armean va citi, invariabil, Gheorghe în loc de George. Folosind demonstrația directă sau cu reprezentări grafice, profesorul va prezenta, comparativ, grupurile de sunete care în limba română redau un singur sunet sau două sunete: *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi* (de exemplu: cercetare – 9 litere/9 sunete; ceară – 5 litere, 4 sunete). Apoi, prin problematizare, profesorul îi va motiva pe elevi să gândească independent și productiv și să găsească regulile care cer utilizarea fiecărei spețe: 2 sunete, 2 litere când *ce* este urmat de consoană, de vocală în hiat sau *e* în poziție finală – *cercetare, licean, tace*; respectiv 2 litere, 1 sunet, când urmează vocala *a* în aceeași silabă – *ceată*. *Gh* se pronunță *r* graseiat, iar grupul *ch* ca în limba spaniolă, un *h* mai dur, fiind necesare o serie de exerciții de corectare pentru a elimina pronunții de genul *a ahrăța* sau *hiftea*. O atenție deosebită trebuie acordată literelor *t, p, r, ț*, care, în limba armeană, se pronunță diferit în funcție de poziția în care apar, iar diferența dintre cele două tipuri de sunete este una extrem de fină, uneori insesizabilă pentru cei care nu vorbesc limba armeană. Un exemplu concret ar fi modul în care armenii pronunță „*t*” din cuvântul „tigru”, asemănător consoanei *th* aspirat din limba engleză (*thga*/băiat, ca în *teacher*). La fel stau lucrurile cu litera *p*, pronunțată *phă* sau *ț*, pronunțat ocluziv, neaspirat (*Ashvaț*/Dumnezeu). Pe de altă parte, trebuie discutat regimul special al literelor *e, i, o, u* care notează atât vocalele cât și semivocalele corespunzătoare, ortografia sunetului *î*, sau modului în care litera *x* poate reprezenta simultan două sunete: *axă/exaspera*.

Profesorul de limba română va organiza lecții de consolidare bazate pe expunere, audiții, conversație, exerciții de repetiție, recunoaștere și justificare sau, comparativ cu limba armeană, de recunoaștere și disociere. Obiectivul principal în aceste lecții este familiarizarea studenților armeni cu cei peste douăzeci de diftongi (ascendenți/descendenți) ai limbii române, cu triftongii și pronunția hiatului (foarte rare în limba armeană: *vreau, leoarcă, miei*; vocale

de același fel aflate în hiat – *contraatac, alcool*, sau diferite – *aer, aortă, peisaj* etc. Literele duble notează, de regulă în ambele limbi, o realitate fonetică fie că este vorba de vocale sau, în armeană, preponderent de consoane. Spre deosebire de armeană unde dublarea consoanei este rezultatul unui procedeu gramatical (*Amenn*, articol hotărât enclitic), în limba română este vorba fie de repetarea aceleiași consoane în cuvinte compuse și în derivatele cu prefixe (*înnora*), fie de consoane diferite notate de aceeași literă (*accelera – akcelera*).

Spre deosebire de limba română unde, de la caz la caz și fără existența unor norme limpezi de accentuare, cuvintele se pot accentua, în funcție de numărul de silabe, pe ultima silabă, penultima, antepenultima, a patra sau chiar a cincea silabă de la final (*măsea, albină, butelie, veveriță, nouăsprezece*), în limba armeană accentul cade pe ultima silabă a cuvintelor, cu excepția celor care se termină în vocala *ă*, caz în care se accentuează antepenultima silabă, sau a substantivelor proprii străine (*linel, zangel/ Lehastan*). În limba română nu primesc accent articolele, formele neaccentuate ale pronumelor personale și reflexive, verbele auxiliare, prepozițiile sau interjecțiile. Limba armeană nu cunoaște dubla accentuare, de aceea în lecțiile de consolidare trebuie acordată o atenție sporită schimbărilor de accent care atrag, sau nu, schimbarea categoriei gramaticale: *profesor/ profesor; director/ director; corector/ corector* și altele. Aici includem și verbele ale căror forme verbale se scriu identic, dar se pot accentua diferit, schimbarea de accent producând și o schimbare a timpului verbal: *Clientul reclamă că vânzătorul l-a tratat necorespunzător/ Proprietarul își reclamă chiriașul pentru neplata utilităților*.

Timpurile verbale și diatezele necesită o atenție specială în predarea oricărei limbi străine și unități de învățare cu lecții sporite de aprofundare și transfer. Limba armeană are doar două conjugări–verbe terminate la infinitiv în *-el*, respectiv *-al*, iar modurile și timpurile verbale, cele mai multe analitice, se formează cu verbul auxiliar *linel/a fi*. Dificultățile pe care le pot întâmpina studenții armeni în învățarea timpurilor verbale sunt determinate de numeroasele excepții existente în limba română, pe de-o parte, și de prezența categoriei gramaticale a aspectului în limba armeană, pe de alta. De exemplu, în limba armeană timpul *indicativ prezent* se poate exprima și prin terminația specifică participiului *-ats*, care înlocuiește terminația de infinitiv la unele verbe, urmat de verbul auxiliar cu desinențe specializate pentru fiecare persoană. În aceste cazuri particulare, participiul prezent arată rezultatul, situația în care se află deja subiectul, în timp ce verbul conjugat regulat denotă aspectul, procesul acțiunii care încă se desfășoară, ca în exemplul: *kagnum e (El se ridică, încă nu este în picioare.)/ kagnats e (Stă în picioare)*. Mai mult decât atât, în armeană, categoria aspectului cuprinde aproape toate cuvintele din clasa verbului, chiar dacă nu toate verbele exprimă aspectul în serii opozitive. În acest caz, pentru nivelul B1-B2, este necesară o unitate de învățare separată, de aprofundare, din care să reiasă că în limba română, lipsind mijloacele formale, morfematice, care marchează opoziția

dintre aspecte în cazul aceluiași lexem, categoria gramaticală a aspectului are un regim special. Totuși, așa cum remarcă și cercetătorul A. Mișan (1978: 27), se poate vorbi despre exprimarea aspectului și în limba română, dar prin alte mijloace decât cele strict gramaticale. Verbele, care prin semantica lor exprimă felul desfășurării acțiunii în timp, sunt elemente lexicale care au păstrat posibilitatea de a exprima diverse nuanțe aspectuale necesare pentru claritatea mesajului. Spre deosebire de limba armeană, în limba română sunt mai bine păstrate doar nuanțele durative și momentane, cele durative având tangențe clare cu imperfectivitatea.

Conjunctivul prezent din limba română are drept corespondent conjunctivul/ subjonctivul viitor în limba armeană, care are desinențe specifice pentru fiecare persoană. Spre deosebire de limba română, armeană folosește infinitivul după anumite verbe, doar dacă subiectul celor două verbe este același: *uzel* – a vrea/*tankanal* – a dori; *Yes uzum em gnal*/ Eu vreau să merg (a merge). Conjunctivul prezent (viitor în limba armeană) se folosește cu conjuncțiile *ca* sau *ca să* – *vor*, doar dacă subiectul celor două verbe este diferit: *Duq uzum eq vor nranq khosen*/ *Voi vreți să vorbească* (conjunctivul viitor *khosen* și nu infinitivul *hosel*). În această speță, profesorul trebuie să insiste prin comparație și aplicat asupra diferențelor în utilizarea conjunctivului, respectiv a infinitivului în cele două limbi (*nu-i vine a crede*/ *nu-i vine să creadă*; *poate veni*/ *poate să vină* etc), să aducă în discuție posibilitatea și cazurile de înlocuire a conjunctivului cu infinitivul în limba română, înlocuire care este marcată stilistic și mai frecventă în stilul cultivat. De la nivelul B2 în sus se pot organiza lecții suplimentare pentru a clarifica valorile *conjunctivului perfect* în cele două limbi în limba armeană acesta având forme diferențiate pentru fiecare persoană.

În gramatica limbii armene există și timpul *compulsiv viitor*, care se exprimă prin sintagma *petq e/ piti* urmată de verbul la conjunctiv viitor: *Eu trebuie să merg*/ *Yes petq e gnam*. Spre deosebire de limba română, *trebuie* are numai sens modal, iar în construcții cu valoare generală *petq e* se folosește doar cu infinitivul: *Petq e anel- Trebuie făcut* (a face). Pentru a corecta situațiile în care studenții armeni au tendința de a folosi infinitivul și în limba română, sunt necesare exerciții de recunoaștere și diferențiere (*trebuie să fac*/ *trebuie făcut*/ *trebuie să fi făcut*/ *trebuie a face asta*/ *trebuie a ști să vorbești* etc.).

Ca și limba română, armeană are un grad relativ mare de analitism, astfel că valoarea temporală de viitor este uneori exprimată nu numai prin forme specifice acestuia. Față de limba română care are patru forme de viitor propriu-zis și una de viitor anterior, toate formate analitic, limba armeană are două variante de bază pentru exprimarea viitorului. Prima a evoluat de la forme personale analitice la forme sintetice, desinențele provenind de la indicativul prezent al verbului *linel-a fi* (excepție făcând persoana a treia singular) care sunt adăugate la forma de infinitiv a verbului conjugat. Marca specifică acestui timp este consoana *k*, antepusă, care rămâne neschimbată. Armenii folosesc

kgrem/kgres- o sa scriu/ o sa scrii doar pentru o acțiune imediată în viitor: *Erku ropeickgrem qez- O să-ți scriu în două minute*. Viitorul simplu este analitic și se formează prin adăugarea desinenței *ula* infinitiv, urmat de verbul auxiliar *a fi* la indicativ prezent. Se folosește pentru acțiuni viitoare neimEDIATE, dar și cu verbe de mișcare în locul conjunctivului: *Es grelu em qez vax@* Ți voi scrie mâine; *Gnum em vor utem*, devine *Gnum em utelu* – Mă duc să manânc. Pentru o înțelegere corectă a utilizării viitorului, profesorul de limba română trebuie să puncteze faptul că, spre deosebire de armeană, în limba română formele de viitor sunt distribuite și după registre de limbă: viitor standard, curent, familiar sau regional (*oi aduna*; *o să te cred*; *aveți să scrieți regulat*). Pentru nivelurile B2 plus sau C1, se vor discuta și formele nespecifice de exprimare a viitorului, care nu există în limba armeană: imperativul – *Dă-mi împrumut niște bani*; conjunctivul prezent folosit în mod absolut cu valoare de imperativ care vizează viitorul – *Nu vreau să scriu!*; infinitivul – *A nu se răsturna!*

În limba armeană, articolele au o utilizare mult mai largă decât în limba română. Articolul hotărât este enclitic, adăugându-se *n* cuvintelor care se termină în vocală sau *ă* celor terminate în consoană: *girq-girqă-carte/ dzi-dzin-cal*. De reținut este faptul că vorbitorii de armeană au tendința să articuleze cu articol hotărât și substantivele proprii, pentru că în armeană acest articol se folosește și cu numele de persoane, orașe, țări etc., chiar și cu numele străine: *Aram o așteaptă – Aramă spasum e nran*; *Maria Stan dansează – Maria Stană parum e*. De asemenea, pronumele negative, nehotărâte sau demonstrative primesc articol hotărât dacă îndeplinesc funcția sintactică de subiect în propoziție: *Fiecare merge acasă*. – *Yuracancură gnum e tun*. O altă diferență față de română și care necesită clarificări suplimentare este folosirea articolului hotărât cu substantivele precedate de adjectivul pronominal demonstrativ: *Acest cal – ays dzin*; *această carte – ays qirqă*; *acel om – ayd mardă*”.

Studentii armeni întâmpină, de cele mai multe ori, dificultăți și la utilizarea articolului nehotărât, aceasta pentru că în armeană nu există reguli stricte privind folosirea acestuia. O greșeală des întâlnită este folosirea substantivului comun fără articol nehotărât ca în exemplul: *Axchik gnum e qaraq – Fată merge în oraș*., aceasta pentru că în armeană cuvântul în sine exprimă sensul nehotărât, numeralul *mek* sau articolul nehotărât *mi* fiind folosite în varianta literară a limbii doar pentru a întări sensul nehotărâtii. Sunt și alte cazuri când folosirea articolului hotărât sau nehotărât diferă în cele două limbi: *Îmi place fotbalul* se traduce în armeană fără articolul hotărât – *Es sirum em futbol*. Substantivul se articulează doar dacă este însoțit de un adjectiv sau un alt substantiv precedat de prepoziție: *Es sirumem Angliatsi futbolă*. Sau, un alt exemplu în care folosirea articolului nehotărât este obligatorie în limba română, dar nu și în armeană: *Tesnum enq paharan yev sarnaran – Vedem (un) dulap și (un) frigider*.

Altă diferență majoră între cele două limbi este exprimarea sintetică a posesiei pentru persoanele I și a II-a singular, prin intermediul articolelor

hotărâte enclitice, posesive: *im girqā* devine *girqs* – *cartea mea*/ *ko anunā* devine *anund* – *numele tău*. De asemenea, în limba armeană se folosește articolul hotărât și cu pronumele posesive genitivale: *Al meu este frumos* – *Imā sirun e*.

Limbă flexionară, armeană a păstrat opt cazuri (nominativ, vocativ, acuzativ, genitiv, dativ, ablativ, instrumental și locativ), deși cazurile nominativ-acuzativ, genitiv-dativ, dativ-ablativ-vocativ nu se deosebesc întotdeauna prin formă, distingându-se prin funcțiile sintactice sau lipsa acestora. Astfel, în armeană vocativul se exprimă prin forme specifice cazului nominativ fără articolul hotărât, iar accentul, marca vocativului, se pune întotdeauna pe ultima silabă: *Tghaner!* – *Băieți!*/ *Axjik!* – *Fato!*”. Armenii nu folosesc însă foarte des formele de vocativ fără determinant, pentru că exprimă duritate. Prin urmare, apelativele în vocativ sunt însoțite de adjectivele *jan* sau *sireli* – formal: *Tgha jan!* – *Băiete/Băiatule dragă!*”.

O atenție deosebită trebuie acordată predării cazului genitiv, fiindcă joacă un rol semnificativ în numeroase structuri gramaticale, iar declinarea substantivelor se face complet diferit față de limba română. Diferența majoră, dincolo de alternanțele fonetice cu multe excepții, constă în faptul că în armeană există prepoziții sau locuțiuni prepoziționale folosite cu genitivul sau acuzativul, care în limba română cer doar cazul acuzativ: *sub dulap* – *paharani tak/ față de soț* – *amusnu handap/în vin* – *ginu meq* etc. Astfel, pentru studenții de nivel mediu sau avansat, sunt necesare lecții de aprofundare în care să se explice, comparativ, regimul specific al genitivului. De exemplu, profesorul de limba română poate alcătui fișe de lucru în care să exemplifice regimul special al prepozițiilor *cu/pentru* – *het/hamar* în cele două limbi: *indz het/qez hamar* – cu mine/pentru tine, în ambele limbi se folosește forma de acuzativ a pronumelui, care în limba armeană coincide și cu forma de dativ; *Aleqsi hamar* – *pentru Alex*, în armeană prepoziția cere genitivul, în limba română, acuzativul. Alte exerciții pot ilustra utilizarea diferită a articolului posesiv genitival din limba română, care în limba armeană se exprimă prin forma de genitiv a substantivului și prin articolul hotărât: *Este a lui Armen./ Armeninn e*. Sau în structura: *În cartea mare a lui Armen/ Armeni mets qrqi meq*, observăm forma de genitiv a ambelor substantive, în cazul primului utilizarea genitivului fiind obligatorie cu prepoziția *meq* – *în*, care în română cere acuzativul.

Clarificări suplimentare sunt necesare și în predarea cazului dativ, care în armeană se aseamănă cu acuzativul. De exemplu, pronumele personal se declină în același fel atât la acuzativ, cât și la dativ: *mie/pe mine* – *indz; ție/pe tine* – *qez; nouă/pe noi* – *mez* (*Gitem qez/ Talis em qez* – *Te știu pe tine/ Îți dau ție*). Și în ceea ce privește substantivelor care denotă ființe, declinarea se face la fel la ambele cazuri, cu precizarea că în armeană desinența la forma nearticulată este aceeași și la genitiv: *Ea scrie unui băiat* – *Na grum e mi tghayi*; *Ea iubește un băiat* – *Na sirum e mi tghayi*. În lecțiile de aprofundare pentru grupele de

avansați profesorul poate insista pe excepțiile și alternanțele vocalice impuse de declinare, pe faptul că în limba română dintre substantive și adjective au desinență de dativ numai femininele, aceleași la singular și plural și comune cu genitivul și cu nominativul plural: *unei/unor case/cafele*. De remarcat este că desinența *e* este întâlnită și la neutru plural, iar *i* și la masculin, și la neutru plural. În română au formă de dativ și articolele, pronumele sau adjectivele pronominale. Dativul se distinge mai clar datorită articolelor și adjectivelor pronominale ce determină substantivele, deși formele de dativ ale acestora sunt, și ele, comune cu genitivul: *unui pom/unor scaune/televizorului/pomilor* etc. Lecțiile de transfer vor familiariza studenții cu faptul că în limba română dativul este, în primul rând, cazul complementului indirect de atribuire, care, spre deosebire de armeană, apare fără prepoziție sau postpoziție, dar și cazul specific verbelor al căror sens este legat de ideea generală *de a da*: *I-am dat mamei adresa directorului adjunct*. De asemenea, dativul poate avea în limba română și sens posesiv (armeană nu exprimă posesia prin dativ), moștenire a dativului din latină, în expresii verbale ca: *mi-e dor/mi-e foame/mi-e sete* etc.

În limba armeană, ablativul este cazul circumnecurilor circumstanțiale și exprimă punctul de plecare în spațiu, sensul separării, despărțirii, cauza unei acțiuni și altele. În această speță, profesorul de română va prezenta comparativ complementele circumstanțiale și modalitățile de exprimare a acestora, cu regimul specific acuzativului în română, respectiv a cazului ablativ în armeană: *Vertnum em mi qirqInayiț* (formă de ablativ) *u ir ankeruhuț* – Iau o carte de la Ina și de la prietena ei. Prepozițiile specifice ablativului din limba armeană cer, invariabil, acuzativul în limba română: *Vine de acolo*– Galis e *ayntheriț/O să spun după el* – *Kasem nraniț heto*.

Cazurile instrumental și locativ se formează sintetic prin adăugarea desinenței *-ov*, respectiv *-um* la substantiv: *girkov*– *cu carte/ dziov*– *cu calul*. Discutarea celor două cazuri se poate face simultan cu predarea prepoziției, stabilind rolul important al acesteia în limba română: facilitează relații sintactice, raporturi de dependență a atributului față de substantiv, a complementului față de verb, rolul deosebit în formularea unor exprimări clare, concise etc.

Deși competența lingvistică de limba engleză ca limbă suport a devenit aproape o condiție sine qua non în procesul de predare/învățare a unei limbi străine, folosirea limbii materne a subiecților învățării pentru relevarea prin contrast a izomorfismului, respectiv a alomorfismului celor două limbi, constituie un reper solid în predarea eficientă, circulară și ancorată în limba actuală, practică, vorbită, reusindu-se astfel surprinderea, cu o mai mare acuratețe, a subtilităților celor două limbi și eliminarea într-o mai mare măsură a neclarităților cauzate de structura diferită a acestora.

Metoda analizei contrastive este, așa cum am arătat, un instrument ce servește la elaborarea unui parcurs didactic coerent, permite selectarea și analiza plurinivelară și din diferite puncte de vedere a conținuturilor învățării și centrarea acesteia pe formarea de abilități adaptate nevoilor și experiențelor de

învățare ale vorbitorilor de limbă armeană. Experiența didactică a demonstrat că în lecțiile în care sunt prezentate asemănările și deosebiriile dintre română și armeană urmate de exerciții de recunoaștere, aprofundare și transfer, obiectivele au fost atinse mai ușor, iar transliterarea, exemplele și referințele la faptele de limbă și structurile specifice limbii armenice au avut rolul de a motiva, de a stârni curiozitatea și de a stimula interesul pentru limba și cultura română. Pe de altă parte, metoda analizei contrastive permite, în combinație cu demonstrația, problematizarea, brainstormingul, crearea unor lecții interactive, prin lucrul în echipă, prin tehnici comunicative care înlocuiesc sarcinile de învățare frontale, consecutive, clasice.

Referințe bibliografice:

1. *** (2000) *Gramatica limbii române*, Vol. I. *Cuvântul*, Valeria Guțu-Romalo (coord.), Tiraj nou, revizuit, Editura Academiei Române, București.
2. Abelyan, M., Hayoc' (1965), *Lezvi tesut'yun (Theory of Armenian Language)*, Haykakan SSH GA hratarakč'ut'yun, Erewan.
3. Abrahamyan, S.G. Sevak, G.G., Hayoc' (1973), *Lezvi zargac'umě sovetakan šrj anum (The development of Armenian Language in Soviet period)*, Haykakan SSH GA hratarakč'ut'yun, Erewan.
4. Abrahamyan, S.G. (1975), *Žamanakakic' hayereni k'erakanut'yun (Grammar of Modern Armenian)*, Luys, Erewan.
5. Ałayan, Ė. (1981), *Žamanakakic' hayereni holovumě ew xonarhumě (The declension and conjugation of Modern Armenian)*, Haykakan SSH GA hratarakč'ut'yun, Erewan.
6. Arakelyan, V.D. Xačatryan, S.H. Ėloyan, S.A. (1979), *Žamanakakic' hayoc' lezu' in Hator A. Hnč'yunabanut'yun ew bar'agitut'yun (Modern Armenian. I. Phonology and Lexicology)*, Haykakan SSH GA hratarakč'ut'yun, Erewan.
7. Comrie, Bernard (1986), *Contrastive Linguistics and Language Typology*, de Gruyter, Berlin.
8. Comrie, Bernard (1976), *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*, Cambridge University Press.
9. Connor, Ulla (1996), *Contrastive Rhetoric: Cross-cultural Aspects of Second-Language Writing*, CUP.
10. Corder, Pit (1961), 'The significance of learner's errors' in *International Review of Applied Linguistics*.
11. Corder, Pit (1981), *Error Analysis and Interlanguage*, Oxford University Press, Oxford.
12. Cristea, Teodora (1977), *Éléments de grammaire contrastive*, București, Tipografia Universității din București.
13. Dum-Tragut, Jasmine (2009), *Armenian. Modern Eastern Armenia*, JB Publishing, Olanda.
14. Fillmore, Charles, J. (1972), 'The Case for Case', vol. *Universals in Linguistic Theory*, Editura Bach and Harms, Londra.
15. Fries, Charles Carpenter (1945), *Teaching and Learning English as a Foreign Language*, University of Michigan Press, Michigan.
16. Gass, Susan and Larry Selinker (1983), *Language Transfer in Language Learning*, Rowley MA, Newbury House.

17. Iordan, Iorgu, Guțu Romalo, Valeria, Niculescu, Alexandra (1967), *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Ed. Științifică, București.
18. Jacek, Fisiak (1981), *Contrastive Linguistics and the Language Teacher*, Pergamon, Oxford.
19. James, C. (1980), *Contrastive analysis*, Longman, London.
20. James, C. (1998), *Errors in Language Learning and Use*, Harlow Addison Wesley, Longman.
21. Johnson, S. (1975), *Papers in contrastive linguistics and language testing*, C.W.C. Glerup, Lund.
22. Krzeszowski, Tomasz P. (1990), *Contrasting Languages. The Scope of Contrastive Linguistics*, Walter de Gruyter & Co., Berlin.
23. Lado, Robert (1957), *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*, University of Michigan Press, Michigan.
24. Nemser, William (1992), 'Approximative Systems of Foreign Language Learners', in *Error Analysis. Perspective on Second Language Acquisition*, Jack C. Richards (ed.), Longman, London and New York.
25. Nickel, G. (1971), 'Contrastive Linguistics and Foreign Language Teaching', în *Papers in Contrastive Linguistics*, Cambridge University Press.
26. Pârlog, Hortensia, Popa, Mariana (1983), *Studii de analiză contrastivă a limbilor engleză și română*, Tipografia Universității din Timișoara, Timișoara.
27. Pop, Gheorghe (1998), *Morfologia limbii române. Structuri și sistem*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
28. Rivers, Wilga (1979), 'Contrastive Linguistics in Textbook and Classroom', in E.T.F., No.7, Londra
29. Selinker, L. (1992), 'Interlanguage', in *Error Analysis. Perspective on Second Language Acquisition*, Jack C. Richards (ed.), Longman, London and New York.
30. Weinreich, U. (1963), *Languages in Contact: Findings and Problems*, The Hague.
31. Wekker Herman (1998), 'Contrastive Grammar: theory and practice' în *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*, Walter and Gruyter, Berlin.
32. White, L. (1989), *Universal grammar and second language acquisition*, University Press, Amsterdam.
33. Wierzbicka, Anna (1992), *Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*, de Gruyter, Berlin.